

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle XXV.

Hétéves lehettem, izgága, örökmozgó kisfiú, amikor először próbáltam értelmezni és megérteni a felnőttektől gyakran hallott titokzatos kifejezést: *világháború*. Emlékszem: számomra akkor megfejthetetlen rejtély maradt a szó igazi tartalma.

Tovasuhant hetven év. Világháború? Ma idő betakarta messzi múlt.

Elegáns küllemű, háromnyelvű folyóirat gondosan egybekötött évfolyamát örököltem nemrég: Hungaria Magazin, 1943. 1–12. szám. Szerkeszti és kiadja Filótás Lili. Nézegetem, lapozgatom az öreg újságot, bámulom az izgalmasan szép múltat idéző fényképeket, hol itt, hol ott egy-egy írásba beleolvassok: Magyarország felülnézetben háromnegyed évszázaddal ezelőtt németül, olaszul, magyarul.

Címek, találomra. 1943. január: *A reneszánsz kora Magyarországon*; február: *Téli sportok a Balatonon*, *Divatrevü a Mátrában*; március: *Magyarország a vonatablakból a Székely körvasúton*; május: *Az életet megújító Balaton*; június: *Erdélyi nyaralás...*

1943. júniusban a Hungaria Magazin az erdélyi nyaralás élménydús csodájával csábítja a pihenni vágyó magyarokat, németeket, olaszokat hegyenvölgyön járó útra kelésre: „A Kárpátok vadregényes, fenyvesekkel koszorúzott, csodálatosan szép táján, »kincses Erdély« földjén élmény a nyaralás.” Hívogatóan barátságos fényképek: Szováta strandján a vízben lubickoló, a parton napozó gyerekek, csinos asszonyok; a Gyilkos-tó fölött elrepülő madárcaapat; Tusnád-fürdő fák borította hegyormai... „Felejthetetlen élményekkel térnek haza különösen akkor, ha nagy igényeiket otthon hagyják, és hajlandók háztizsákkal, gyalog barangolni a bűbajos székely falvak között, a díszes székelykapuk, hangulatos temetők világában.”

Lapozok előre, lapozok hátra, kattog az agyam, múltidéző visszaszámlálás: 1943. január 12-én a voronyezsi fronton, a Don-kanyarban megindult a Vörös Hadsereg támadása, és a magyar 2. honvéd hadsereg német nyomásra száz kilométerre szétaprózott, háttértámogatás nélküli frontvonala néhány nap alatt összeomlott. Február 2-án a körberkített, leharcolt, kivérzett 6. német hadsereg Sztálingrádnál letette a fegyvert, megadta magát... Márciusban magyar–francia–német szakos tanár

édesapám behívót kapott, „karpaszományos” alkatonaként (fogalmam sincs, milyen rangban) Budapesten irodai beosztásban *szolgált*. Áprilisban nagymamám öccse hősi halott...

Feltételezem, egyik szülőm sem olvasta a két pengőért megvásárolható reklámújságot, *A M. Kir. Államvasutak és az IBUSZ hivatalos idegenforgalmi folyóiratát*, amely egyedül jogosult a MÁV gyorsvontain való kifüggesztésre.

A folyóirat birtokomba került példányait valaki valamikor beköttette, a keménytablás borítóra arany betűkkel nyomtatta rá a folyóirat címét és a szerkesztő és kiadó Filótás Lili nevét.

Filótás Lili ismert és népszerű rádióbemondó 1943-ban. Kitépett, ismeretlen eredetű újságlapon fényképe és szakmai hitvallása: „A színházi közvetítés a bemondó egyik legkedvesebb, de legnehezebb feladata, különösebben régebben, amikor a mikrofon kinn állott a páholyfolyosón, és úgy konferáltunk, hogy nem is láttuk a színpadon történeteket. A helyzet most lényegesen javult, amennyiben úgy a mikrofon, mint az erősítőberendezés páholyban nyert elhelyezést, ahonnan játszva követhetjük a közvetített darab menetét.”

(Gyerekkoromban, a múlt század ötvenes éveiben, a televízió nélküli világban még színésznő, Hajnóczy Lívia sügta-búgta mikrofonba: éppen most mi történik a színpadon.)

Filótás Lili hivatását szerető rádióbemondó volt, szerepelt három filmben. Csinos, szőke fiatalasszony, az 1941. május 22-én bemutatott *Édes ellenfél* című film elején szerepe szerint rádióbemondó. Megnéztem többször a film kezdő jelenetét: Filótás Lili nem színésznő, a filmben természetes önmaga – hivatásos rádióbemondó. Miközben felolvassa a kezébe adott, mások által írt szöveget, fejét előrehajtja, bal kezével hajtincseit göngyörgeti – megszokta, hogy a rádióhallgatók csak kellemes hangját hallják, s nem látják homály takarta arcát, haját babráló kezét, az asztalon felejtett gyűrött zsebkendőt.

Filótás Lili érvényesülni, látszani akaró csinos hölgy 1943-ban: mellékfoglalkozásként idegenforgalmi magazint szerkeszt. Mindennapi élete többszörözött jelenlét: rádió, film, folyóirat...

Háború van most a nagyvilágban...

Vörösmarty Mihály 1854-ben írott verssorát morzsolgatom magamban. Filótás Lili – és még hányan, akkor, magyarok? – nem akarta tudomásul venni, hogy már lángol a föld Magyarország körül.

Isten sírja reszket a szent honban...

A szerkesztő asszony 1943 nyarán, őszén a hazánkba látogató német és olasz turisták kedvében szeretne járni. *Külföldieknek különösen ízlik* – hónapról hónapra közöl a lap ínycsiklandozó recepteket.

„*Csángó-tokány* – 20-25 dkg borjú- vagy sertés-húst metéltre vágunk, sózzuk, 3 dkg zsírban metéltre vágott hagymát pirítunk, 1 késhegynyi pirospaprikát és a húst beletesszük és ¼ óráig pároljuk. Tegyük bele 2-3 kanál rizst, melyre kevés vizet öntünk, 15 dkg savanyított káposztát pedig 2-3 szelet szalonnára teszünk, melyet szintén metéltre vágunk. Összekeverjük a félig megpuhult tokánnyal és tovább pároljuk. 1 és ½ dl tejfelből, ½ kanál liszttel habarást készítünk, hozzátöltjük, felforraljuk és tálaljuk.”

Nagymamám mesélte: vékony pénztárcájú polgár számára a borjúhús már csak jóízű és jó illatú emlék volt Budapesten 1943-ban.

De élt a főváros. A németek még nem szállták meg, s csak háborús hírek ostromolták Budapestet, nem szovjet tankok.

A folyóiratot eltartják a hirdetések. Hónapról hónapra, egy hírlapoldalt betérítve ajánlják magukat a híres budapesti vendéglátóhelyek: Táncpalota, Piros Gesztenyefa vendéglő, Spolarich Zöldfa Étterem, Gundel... 1943 májusában szüleim biztosan nem jártak a Sanghay Mulatóban. (*Budapest, XI. Horthy Miklós út 60., a Horthy Miklós-körtérnél. Telefon: 257-430; Minden este tánc, nagyvárosi műsor, családi árákkal. Hangulatos zene.*) Egy sarokkal odébb, szemben a Feneketlen-tóval, a Fadrusz utcában laktunk. (Akkor én még rácsos ágyban.) Kamaszkori csavargásaim *otthona* volt a Körtér, de mulatónak a teret körülölelő házakban már híre-hamva nem volt a múlt század ötvenes éveiben. 2020-ban aligha akad élő ember, aki emlékszik arra, hogy hol volt a mai Móricz Zsigmond körtéren hajdan a Sanghay Mulató.

Az is kideríthetetlen, hogy ki volt v. B. K. pécsi olvasó, akit a szerkesztő megnyugtat: „Az erdélyi útra semmi esetre sem kell estélyi ruhát vinni.” A szerkesztő v. H. J. kápolnásnyéki olvasónak is üzen: „Karácsonyi téli sportolás céljából már október végén kell szobát foglalnia Valócon, mert a karácsonyi ünnepeken mindig zsúfolt az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal pompás szállodája Kárpátján. A kevés férőhelyért valóságos versenyfutás in-

dul novemberben.” Vajon megvan-e még, s ha igen, kié az a pompás szálloda ma Valócon?

A vonaton hallottam... rovatban Filótás Lili decemberben arról számol be, „...hogy a soproni Ciklámen-szálló építkezése nagy arányokban halad előre. A bokréta-ünnepélyt már megtartották, tehát a ház tető alatt van. Belső berendezésén a téli hónapok alatt is dolgoznak, úgyhogy nyárára már teljesen elkészül az Újságírói Kamara által épített, pompás, nagyszabású Üdülőház, amelyben azonban idegenek is kaphatnak majd szállást és ellátást.”

Egy év múlva, 1944. decemberben *pihenni* már senki nem utazik Sopronba. A Ciklámen Szállóban nyilas pártszolgálatosok laknak, bírái halálra ítélik és kivézik december 24-én Bajcsy-Zsinszky Endrét.

A pesti polgár 1943 novemberében, ha akarta, a főváros számtalan színházának egyikében tölthette az estét. „Mindenki természetesen látni akarja Pest kedvencét, Muráti Lilit! Az Andrassy Színház, Hermann Bahr »Josephine« című darabja a fiatal Napoleon magánéletét eleveníti meg, hallatlan mulatságosan.” A Nemzeti Színház Kamaraszínházában az ármányos Tartuffe: Major Tamás. Hamlet a Madách Színházban: Várkonyi Zoltán. Ki sejtette akkor, hogy néhány év múlva a szovjet gyarmattá alázott Magyarországról elmenekült Muráti Lili – *Pest kedvence!* – örökre spanyol színész nő lesz? Ki gondolt akkor arra, hogy a kommunista Major Tamás másfél év múlva mint korlátlan hatalmú színházigazgató tizenhét évre magánbirtokába veszi a budapesti Nemzeti Színházat? Hamlet-Várkonyi Zoltán sem merengett arról azon az őszön: a 20. század második felében lehet ő még megkérdőjelezhetetlen színházi szaktekintély a szocializmust építő Magyarországon.

Világháború volt a nagyvilágban.

Filótás Lili rádióbemondó volt, idegenforgalmi magazint szerkesztett, három alkalommal néhány pillanatra feltűnt a mozivásznon. Élni akart. Álmában sem gondolt arra: 1945-ben szovjet fogságba kerül, 1946-ban sikerül hazatérnie, de lábát soha többé nem teheti be a Magyar Rádióba. Segédmunkás Rákosi Mátyás uralkodása idején, csak volt férje baráti segítségével sikerül nagy nehezen életben maradnia. 1956 őszén menekül. Kanadában szociális munkás, esténként takarítónő. Élni akar. Marosvásárhelyen született 1908. december 22-én. Valamikor meghalt – talán Kanadában.

A Hungaria Magazin ma is színvonalas, tartalmas, olvasmányos folyóirat.

Ilyen volt Magyarország 1943-ban – *idegenforgalmi* felülnézetben.